

Något om ANDJOSVARDEN

Bengt Oldhammer

Sommaren 1936 genomförde Naturskyddsföreningen i Mora och Älvdalen en inventering av norra Mora kommun och angränsande områden i Orsa (se karta). Området på några 10.000-tals hektar (!) är till stora delar väglöst eller opåverkat av modernt skogsbruk, något som beror dels på omarrondering, dels på att markerna är extremt magra och virkesfattiga. Höjdlägesskogar av fjällskogstyp med stora myrområden dominerar norr om Dyverdalen.

Ett omfattande vägnät och stora avverkningar är på gång, och hyggesplöjda contortaodlingar har redan börjat präglja landskapet. Tyvärr går det inte att stoppa detta vansinne trots att det inte är bevisat att brukningsmetoderna kommer att ge avsett resultat. Tvärtom uppmuntras skövlingen via statsbidrag i olika former.

För att åtminstone göra en översiktlig inventering av området och föreslå justeringar av vägar, skydd av vissa partier etc, erhöll föreningen 24.000 kronor, främst från SNF men även från skogsvårdsstyrelsen - efter påstötningar.

Vad den officiella naturvården egentligen borde göra fick vi alltså göra själva. Vi koncentrerade arbetet på att hitta fina fauna- och floravårdslokaler samt framförallt fina skogsmiljöer.

Inventeringsrapport ska tryckas

Det ska genast sägas att vi inte lade ner speciellt mycket tid på floraundersökningar, eftersom det inte var något huvudsyfte med inventeringen. Växtkapitlet i den inventeringsrapport, som förhoppningsvis kommer till våren, blir därför inte så långt. För att inte upprepa vad som kommer att stå i växtkapitlet ska den här artikeln i möjligaste mån vara kompletterande.

Vad gäller svamp och lavar är resultaten i skrivande stund inte sammanställda, och vad gäller floran på varderna (låg fjäll) i området redovisas det i kommande skrift. Samma sak gäller några floristiska noter

ringar från de 4-5 områden med lövbrändekaraktär som påträffades. Lövområdena konstaterades genom 1. IR-bilder, 2. direkta observationer i fält, 3. genom muntliga intervjuer av orsbebodningen.

Andjosvardsområdets

marker är synnerligen fattiga och endast 300 arter kärlväxter är påträffade. I det ca 3000 hektar stora område som Bratt (1986) inventerat, och som utgör en del av norra Mora kommun, noterades endast drygt 100 arter! Många triviala arter på lägre höjd i Dalarna blir stora rariteter i dessa trakter, t ex vägtåg, lomme och örnbräken (jfr Granerot 1984). Som en allmän rekommendation måste man säga att växtnoteringar i höjdområden alltid är intressanta och att den rapportlista som tagits fram för Dalarna är missvisande för en rad arter i dessa trakter. Fenomenet med minskad artrikedom i höjdlägen är väl värt ett närmare studium för att klarlägga orsakerna.

Man får dock inte misströsta över att det är så artfattigt. Tvärtom tror jag en tränad botanist som lägger ner tid i området kan upptäcka en hel del, inte minst vad gäller Salixarter. Vid de många typiska källkärren finns förmodligen också mer att hitta.

Fäbodar och gårdar i området håller på att växa igen med triviala gräs och örter. Där har säkert en betydande utarmning skett sedan bete och slåtter upphörde. Glädjande är dock att fäbodvallar mitt i skogen växer igen så långsamt med träd och buskar. Igenväxningen är mest påtaglig i kanterna. Mitt i ängarna är grässvälen tydligen så kraftig att trädens frön inte får fäste.

Nordliga arter

Närmare 30 arter i området är sådana som Samuelsson (1917) betecknade som alpina eller subalpina. Bland några av dessa upptäcktes styvstarr som ny för Mora kommun. Nya för området blev fjällruta och fjällnejlika. Den sistnämnda växte oväntat. Eftersom exemplaren såg lite konstiga ut skickade vi in ett ex till Riksmuséet i Stockholm, som bekräftade den arbestämning Pär Johansson och under-tecknad gjort.

Bland sydliga arter kan nämnas lentåtel vid Untorp samt pillerstarr vid Kajsberget. Båda fynden är anmärkningsvärt nordliga. Sex kambräkenlokaler finns i området varav 4 upptäcktes 1986.

En Älvdals-tur

För att komma till NV delen av området åkte vi (dvs Pär Johansson och under-tecknad) via älvdalsskogarna. Där slogs man av kraftfulla bestånd av mästerrot vid några fäbodar (Rälldalen och Balzer). Det sägs att den odlades som medicinalväxt och var typisk för fäbodar som låg långt från "doktorn" (enligt notis i Skansvakten).

Vidare slogs man av artrikedomen på en del välskötta fäboddar. Någon borde inventera dessa fäboddar, inte minst för att kunna göra jämförelser i framtiden. En del sådant har gjorts i Älvdalen (se Malmström 1955).

På Dritrännhåden i gränstrakterna mellan Älvdalen och Mora hittades nya lokaler för fjälllumner samt mattlummerns nordliga ras riplummer (Karlsson 1982), *Lycopodium Clavatum* var. *lagopus* som är mindre med ett högst två cm långt axskaft (Hylander 82). Någonting som liknade riplummer hittades också på Andjosvarden, men den höll inte måttet riktigt. Övergångsformer är kända från flera platser i Sverige och rasernas utbredning är inte utredd (Nilsson 86).

Avslutning

Markerna är som sagt artfattiga men ändå hittar man nästan alltid något roligt om man botaniserar i trakterna. Och även om man inte hittar något så kan man njuta av det vardagliga.

Jag minns t ex den nästan vindstilla och ljumma kvällen med aftonrodnad den 13 juni. Jag hade sett varglav på några tjug gamla tallar och på myren med 300-400-åriga knotiga, trögväxta myrtallar blommande rosling, tuvsäv och hjortron i massor. Tuvdunen böljade som ett vit hav och den totala tystnaden var mäktig. Den försommarkvällen i skogslandet, bland myrar och tjärnar, skulle jag inte vilja byta ut mot bästa orkidérika löväng på Gotland.....

Citerad litteratur

- Bratt L. 1986. Naturinventering av Vämhuskölen, länsstyrelsens naturvårdsenhet.
Granerot A. 1984. Vegetation och flora. Moraboken.
Hylander N. 1982. Nordisk kärlväxtflora.
Karlsson T. 1982. Svenska kärlväxtnamn.
Malmström C. 1955. Älvdalsreviren i nordvästra Dalarna - en skoglig naturbeskrivning från tiden omkring 1955. Meddelanden från statens skogsforskningsinstitut band 52 nr 2.
Nilsson O. 1986. Nordisk fjällflora.
Samuelsson G. 1917. Studien über die Vegetation der Hochgebirgsgegenden von Dalarna. Nova Acta Reg. Soc. Scient. Uppsala.

ANDJÖSVARDEN -
OMRÅDETS LÄGE MED UNGEFÄRLIGA GRÄNSER.
DEN FYLLEDA RUTAN INVENTERAD AV L. BRATT
1985.

